

Inleiding

In de voorbereiding van deze viering, die met als thema “moderne profeten” in het vieringenrooster staat, hebben wij met elkaar gesproken over de vraag wat en wie een profeet en in het bijzonder een moderne voor ons is. Die vraag bleek niet heel eenvoudig te beantwoorden. In bijbelse termen is een profeet – kort door de bocht – iemand via wie God, vaak waarschuwend, tot de mensen spreekt.

Maar een moderne profeet? Is Rob van Wijk er een, zoals hij waarschuwde voor – naast veel meer – de risico’s als wij ons zo afhankelijk maken van China en Rusland. Wij werden het daar niet over eens.

We hebben voor vandaag twee afzonderlijke korte overwegingen gemaakt. Die van mij zal, helaas, wel somber stemmen. Die van Joke is, vermoed ik, een stuk optimistischer.

Lezing: Genesis 1: 20 – 30

In de verzen 1 – 10 van Genesis lezen we hoe God op de eerste vier dagen het licht heeft gemaakt, en het uitspansel en het water en het land. Daarna zet Hij zijn werk als volgt voort:

En God zei: “Het water moet wemelen van dieren en boven het land moeten de vogels vliegen langs het hemelgewelf”. Toen schiep God de grote zeemonsters en al de krioelende dieren, waar het water van wemelt, soort na soort, en al de gevleugelde dieren, soort na soort. En God zag dat het goed was. God zegende ze en Hij sprak: “Wees vruchtbaar en wordt talrijk; bevolk het water van de zee, en laat de vogels talrijk worden op het land.”

Het werd avond en het werd ochtend; dat was de vijfde dag.

En God zei: “Het land moet levende wezens voortbrengen, van allerlei soort: tamme dieren, kruipende dieren en wilde beesten van allerlei soort”. En zo gebeurde het. God maakte de wilde beesten op het land, soort na soort, de tamme dieren, soort na soort, en alles wat over de grond kruipt, soort na soort. En God zag dat het goed was.

En God zei: “ Nu gaan Wij de mens maken, als beeld van ons, op ons gelijkend; hij zal heersen over de vissen van de zee, over de vogels van de lucht, over de tamme dieren, over alle wilde beesten en over al het gedierte dat over de grond kruipt’. En God schiep de mens als zijn beeld; als het beeld van God schiep Hij hem; mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen. God zegende hen, en God sprak tot hen: “Wees vruchtbaar en wordt talrijk, bevolk de aarde en onderwerp haar; heers over de vissen van de zee, over de vogels van de lucht, en over al het gedierte dat over de aarde kruipt.

En God zei: “Hierbij geef Ik alle zaadvormende gewassen op de hele aardbodem aan jullie, en alle bomen met zaaddragende vruchten; zij zullen jullie tot voedsel dienen. Maar aan alle wilde beesten, aan alle vogels van de lucht en aan alles wat over de grond kruipt, aan alles wat dierlijk leven heeft, geef Ik al het groene gewas als voedsel’. Zo gebeurde het.

Overweging 1

In Genesis 1 : 28 lezen we: God zegende hen, en God sprak tot hen: “Wees vruchtbaar en wordt talrijk; bevolk de aarde en onderwerp haar; heers over de vissen van de zee, over de vogels van de lucht, en over al het gedierte dat over de grond kruipt.

Genesis 1 : 28 wordt wel de hoeksteen van het rentmeesterschap genoemd. Van dit gedachtegoed is veel misbruik gemaakt en het heersen (dat je zou mogen lezen als beheren) is in de praktijk heel veel een uitbuiten voor eigen behoeften geworden. Overigens heet in de Koran een rentmeester een kalief, maar dit ter zijde.

Dat we de aarde op allerlei manieren aan het uitputten zijn is niet nieuw. Al in 1972 analyseerde de in 1968 opgerichte Club van Rome vijf wereldproblemen over de periode 1900 – 1970: De sombere conclusie van het Rapport is dat als we zo door gaan, de wereld binnen 100 jaar op een ramp afstevent.

Voor die tijd was het signaal wel bijzonder. De oorlog was nog maar 25 jaar voorbij, de jaren 50 en ook wel 60 sober en er was nog geen sprake van een consumptiemaatschappij zoals we die nu kennen. In Nederland was het de tijd van Den Uijl, die de welvaart wilde verdelen: verdelen van kennis, macht en inkomen. Maar de mogelijkheid dat iedere arbeider zijn eigen auto kon hebben had nog niet postgevat of er kwam, in het kielzog van de Club van Rome een tegenbeweging op gang.

Het rapport ‘Grenzen aan de groei’ van de Club van Rome analyseerde die vijf grote wereldproblemen in hun onderlinge samenhang: de groei van de wereldbevolking, voedselproductie, industrialisering, uitputting van natuurlijke grondstoffen en vervuiling. Het rapport concludeerde terugkijkend dat als de wereld zo doorging met consumeren, de rek er snel uit zou zijn – binnen honderd jaar – en de wereld op een ramp afstevende. Met name de bevolkingsgroei en industriële productie zouden dan een flinke klap krijgen, vooral door de uitputting van grondstoffen.

Wat mij betreft is de Club van Rome een moderne profeet, die waarschuwde dat de wereld ten onder zou gaan als we onze levenswijze niet zouden aanpassen. En we luisterden er wel naar, maar handelden niet, zoals dat ook bij de bijbelse profeten (niet) gebeurde.

In het artikel De Club van Rome, alarmfase Groen het Belgische blad EOS Wetenschap halen de auteurs Frank van Laeken en Geert de Vriese de latere Belgische premier en lid het Belgische comité van de Club van Rome Mark Eyskens aan. De constatering dat eind jaren tachtig de laatste druppel olie zou worden opgepompt vond hij toen al te pessimistisch, maar door het schokeffect werd de mensheid er voor de eerste keer op attent gemaakt dat Moeder Aarde sleet vertoonde en uitputbaat was. En dat dat het begin van een ecologische beweging is geweest.

Overigens was de Club van Rome niet de eerste die waarschuwde. In genoemd artikel valt te lezen dat een Britse demograaf en econoom, Thomas R. Maltus al in 1798 waarschuwde dat het vermogen van de mens tot bevolkingsaangroei onbegrensd veel groter is dan het vermogen van de aarde om voor die mens een bestaan te produceren. Een oude moderne profeet dus.

Zowel Maltus als de Club van Rome is wel verweten dat zij doemdenkers waren die niet eens begonnen aan het zoeken van een oplossing van het probleem, maar waren de bijbelse profeten dat ook niet? Hoe dan ook, het milieu was na het Rapport van de Club van Rome wel een thema

geworden dat nooit meer uit het maatschappelijke en politiek debat zou verdwijnen. Er is zeker naar geluisterd, maar helaas onvoldoende naar gehandeld.

We zijn nu halverwege die door de Club van Rome genoemde 100 jaar en hoe staan we er nu voor? Niet best vrees ik en de vraag is of het al niet te laat is. Hoe het nu met de wereld gesteld is hoef ik jullie niet te vertellen. Wel zijn er stappen in oplossingen gezet, maar ondertussen zijn we doorgestaan met inmiddels exorbitant gebruik van grondstoffen, CO₂-uitstoot en andere vervuiling en zelfs in Nederland bieden we vluchtelingen geen menswaardige opvang en zijn er kinderen die zonder ontbijt naar school. Ondertussen roept een zich christelijk noemende partij die eerder de mond vol had van rentmeesterschap dat het met het oplossen van het CO₂-probleem wel een tandje langzamer mag, krijgen we allemaal een tegemoetkoming voor de hoge energiekosten, ook als we die niet nodig hebben, omdat de overheid zijn administratie niet op orde heeft en gaan energie-intensieve bedrijven ook subsidie krijgen voor die sterk gestegen kosten van gas en stroom.

Ondanks al deze somberheid sluit ik af met het noemen van een positief artikel in de Groene Amsterdammer van 22 september jl: Dat stelt de vraag hoe ons land er uit ziet als we de klimaatplannen wel uitvoeren? Koen Haegens cs. vroegen aan wetenschappers, ondernemers en natuurbeschermers wat er moet gebeuren om alle fraaie, duurzame plannen en akkoorden die er zijn werkelijkheid te maken. Zij concluderen dat het resultaat hoopvol is, maar dat om een 'waanzinnig gaaf land' te worden wel durf nodig is, Maar het kan, voldoende duurzame energie opwekken, een ander systeem van transport voor een veiliger en gezondere omgeving, iedereen voldoende oppervlaktewater, huizen die bij een stijgende zeespiegel niet onder water komen te staan, op grote schaal recycling en een circulaire industrie en veeteelt met hooguit één koe per hectare.

Dat kan dus, met durf en heel veel politieke moed. En dan moeten er ook nog een hoop andere zaken worden opgelost. Hoe dan ook, we kunnen niet zeggen dat we niet gewaarschuwd waren.

Overweging 2

Horende het verhaal van Karel dringt zich soms een grote moedeloosheid op bij mij.

Waarom luisteren we toch niet gewoon, waarom wordt niet toegelaten dat de lange termijn gebaat is bij luisteren. Er is zoveel wijsheid beschikbaar over een goed rentmeesterschap, nee, over partner en onderdeel zijn van deze wondermooie schepping.

Wel, het woord waarom is al dodelijk. Geen antwoord op.

Blijft staan de moedeloosheid. Er is hier in de Bart al vaak gedeeld wat moeilijk is en wat onverdraaglijk voelt. Dit ook. Oorlog verwoest niet alleen mensenlevens en toekomstperspectief. Ook de aarde wordt weer volgegooid met troep, er is minder geld voor klimaat en natuur en ook voor dierenwelzijn.

Twee weken terug hoorden we Colet v.d. Ven met het kleine verhaaltje over dat jongetje dat aangespoelde krabjes teruggooide in zee. Een oude man zei: het is onbegonnen werk. De jongen zei: voor deze krabjes maakt het uit....

We zoeken (en vinden gelukkig ook) steeds naar tekenen van hoop. Dat moeten we ook doen, want ze zijn er. Colet haalde Hannah Arendt aan die zei dat mensen wedergeboortelijk zijn, steeds weer opnieuw kunnen beginnen.

Ok. Maar soms is het gewoon veel...

Bij een uitzending van zomergasten enkele weken geleden toonde de psychiater en wetenschapper Bessel van der Kolk een fragment van de zittingen van de waarheidscommissie in Zuid-Afrika. Daders en slachtoffers hoorden elkaar. Hartverscheurend leed en (soms haast onaangedane daders) zagen elkaar in de ogen. Moeders van vermoorde kinderen.

Er kwam een moment – jullie zagen het wellicht ook – dat Tutu brak. Hij legde zijn hoofd op zijn armen en huilde luid.

Daarna legde hij tijdelijk de verhoren stil. Hij zei, we gaan nu zingen en dansen en bidden.

Het viel mij op dat Janine Abbing het bidden niet noemde, wel het zingen en dansen.

Dan zie je de beelden van mensen die taal niet meer konden verdragen, het leed was te vernietigend.

Ze dansten en zongen hartstochtelijk en er werd hardop gebeden.

De pijn is daarna niet weg, maar er is fysiek gedeeld, met het lijf en met de klanken van de zang en de smart in het gebed.

Van der Kolk is wetenschapper, maar hij gaat niet uit de weg dat er wegen zijn die werken ook al zijn ze raar.

Ik gun het ons ook. Taal alleen volstaat soms niet. Bidden? Zingen kan ik verklaren, dansen ook maar bidden? Daar heb ik geen woorden voor. Alleen dat het voor mij ook een vorm is van veruitwendigen wat me benart. Zingen en dansen hebben de kracht dat je het met elkaar deelt en het troost.

Zoeken we, zoek ik troost? Reden genoeg, we delen veel bezorgdheid.

Het is verre van mij om mijn/onze moedeloosheid of bezorgdheid te vergelijken met wat gedeeld is in de waarheidscommissie, maar het zingen en dansen van de mensen rond Desmond Tutu en Tutu zelf vond ik heel inspirerend, vol overgave en te hervindebn levensvreugde, ondanks alles wat is.

Als het even niet anders kan: zing, dans, bid.